

Estland, Letland en Litouwen

- ▶ Proef de middeleeuwse sfeer in het sprookjesachtige Tallinn
- ▶ Doorkruis via het plankenpad het Virumoeras van Nationaal Park Lahemaa
- ▶ Sta versteld van de uitbundige jugendstilpanden in Riga
- ▶ Bekijk de prachtige plafondschilderingen in het barokke Rundālepalais
- ▶ Bezoek de Sint-Annekerk en het historische universiteitscomplex van Vilnius
- ▶ Speur naar alle archeologische vondsten rondom het Meer van Plateliai

Inhoud

- 7 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf
- 1 11 Estland, Letland, Litouwen: een verdieping**
  - 12 Politiek en samenleving
  - 15 Natuur
  - 21 Bevolking
  - 27 Eten en drinken
- 2 31 Geschiedenis**
  - 32 Lijfland en het groothertogdom
  - 35 Grote vernietiging
  - 36 Nationale bewustwording
  - 39 Eerste periode van onafhankelijkheid
  - 41 Bij de Sovjet-Unie
  - 44 Ontwikkelingen sinds 1991
- 3 51 Kunst en cultuur**
  - 52 Muziek en dans
  - 53 Schilder- en beeldhouwkunst
  - 54 Literatuur
  - 55 Theater en film
  - 55 Architectuur
- 4 59 Tallinn, Estland**
  - 64 Oude stad
  - 74 Kalamaja
  - 75 Kadriorg en Pirita
  - 78 Buiten het centrum
  - 79 De eilanden boven Tallinn
  - 80 Tips en adressen
- 5 83 Noordelijk Estland**
  - 84 Rondom Tallinn
  - 85 Nationaal Park Lahemaa
  - 87 Het noordoosten
  - 90 Narva
  - 93 Centraal-Estland
  - 95 Peipusmeer
  - 98 Tips en adressen
- 6 101 Zuidelijk Estland**
  - 102 Tartu
  - 111 Ten zuiden van Tartu
  - 113 De zuidpunt
  - 115 Viljandi
  - 117 Nationaal Park Soomaa
  - 119 Tips en adressen
- 7 121 West-Estland en de eilanden**
  - 122 Ten westen van Tallinn
  - 123 Haapsalu
  - 125 Het eiland Vormsi
  - 126 Het eiland Hiiumaa
  - 130 Het eiland Saaremaa
  - 138 Het eiland Muhu
  - 140 Pärnu
  - 145 De eilanden Kihnu en Ruhnu
  - 146 Langs de kust richting Letland
  - 147 Tips en adressen
- 8 153 Riga, Letland**
  - 157 Oude stad
  - 165 Rondom de oude stad
  - 168 In de buitenwijken
  - 169 Jūrmala
  - 170 Nationaal Park Ķemeri
  - 171 Tips en adressen

Woord vooraf

Zowel cultuur- als natuurliefhebbers komen in Estland, Letland en Litouwen ruimschoots aan hun trekken. De prachtige middeleeuwse Hanzestad Tallinn, de metropool Riga en het Zuid-Europees getinte Vilnius worden afgewisseld met uitgestrekte bossen, stille zandstranden en unieke natuurreservaten. Neem daarbij het prettige, milde klimaat en je hebt alle ingrediënten voor een boeiende vakantie die zeer zeker ook met kinderen goed te doen is.

Het zijn alle drie op zich bijzonder intrigerende landen. Ze verdienen eigenlijk ieder hun eigen boek, want zowel qua geschiedenis en cultuur als qua natuur zijn ze zeer verschillend. De loop der geschiedenis heeft ze echter onlosmakelijk met elkaar verbonden. Bovendien lenen ze zich uitstekend voor een gecombineerde reis. De afstanden zijn namelijk klein, dus alles is prima met de auto of zelfs fiets te doen.

Hugo van Willigen

Estland, Letland, Litouwen: een verdieping

Het Baltische gebied is de ruwe amberdiamant van de Oostzee. Er is zoveel te zien en te doen, maar bijna niemand weet het. Zo is het altijd al geweest. Tot ver in de middeleeuwen liet men de moerassen en ondoordringbare wouden liever links liggen, waardoor de lokale stammen nog haast in berenvellen rondliepen toen de eerste kruisridders arriveerden. Sindsdien is er veel veranderd, maar de prachtige uitgestrekte natuur is gebleven. Waren de bossen ooit afschrikwekkend, tegenwoordig gaat er een enorme aantrekkingskracht van uit. Ze zijn ideaal voor fietstochten en andere vormen van natuurrecreatie. Nationale parken zoals Lahemaa, Gauja en Aukštaitija zijn er zelfs speciaal voor ingericht.

< De Baltische kustlijn kenmerkt zich door rustieke zandstranden.

Oude kaart van Lijfland.

LIJFLAND EN HET GROOTHERTOGDOM

Menselijke aanwezigheid is er al sinds 9000 v.Chr., maar van de huidige bewoners van het Balticum arriveerden de Finoegrise stammen rond 3000 v.Chr. als eersten. Ze kwamen vanuit het oosten en leefden van de jacht en visserij. In eerste instantie woonden ze in meer zuidelijke contreien, maar met het wild trokken ze steeds meer naar het noorden. De Baltische stammen leefden voornamelijk van de landbouw en vestigden zich duizend jaar later in de zuidelijker gelegen gebieden. Vanaf het begin waren de contacten goed tussen Baltische en Finoegrise stammen. Men nam elkaars technieken over, iets wat je nog terugziet in de taal: de meeste Letse en Litouwse vistermen zijn oorspronkelijk Estse woorden, terwijl Estse landbouwtermen zijn overgenomen uit het Baltisch.

De eerste eeuwen vanaf de jaartelling was er een behoorlijke welvaart in het gebied. Deze kwam voornamelijk voort uit handel in amber uit de Oostzee. Van Romeinen tot Russen en Vikingen tot Arabieren: allen baanden ze zich een weg door het bijna ondoordringbare moerasgebied. Tegen het eind van de 12de eeuw was het Balticum uitgegroeid tot een internationaal kruispunt van handelswegen. De belangen liepen hoog op en invasies van Vikingen en Duitse kruisridders werden steeds serieuzer.

Lijfland

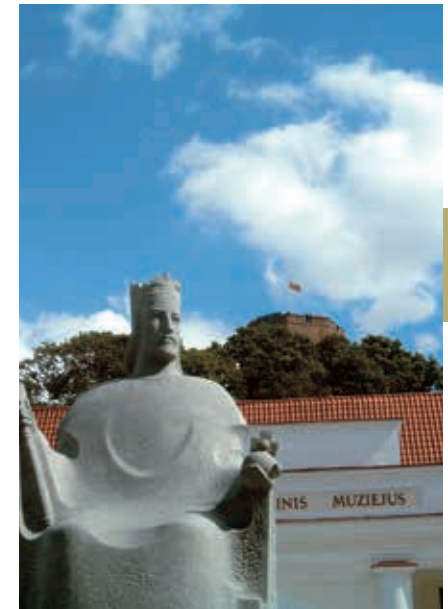
De Baltische geschiedenis nam in de 13de eeuw een drastische wending. Lange tijd hadden de stammen invallen kunnen afslaan, maar toen bisschop Albrecht van Bremen in 1201 met een groot leger kruisridders de Golf van Riga binnenzeilde, was de overmacht te groot. De kruisridders verspreidden zich over het hele gebied en lieten kastelen bouwen die dienden als

uitvalsbasis voor de bekering van de heidense lokale inwoners. Van vreedzaam missiewerk was geen sprake: bij weigering werd geweld als bekeringsmiddel niet geschuwd en eigenlijk waren de ridders vooral bezig om hun eigen economische en politieke positie te verbeteren. De 'Letse' stammen hadden weinig kans en waren snel onderworpen, evenals de Finoegrise stammen in zuidelijk Estland. Het noorden kwam in handen van de Denen, die in 1219 Tallinn waren binnengevallen. Een groot struikelblok vormden de zuidelijke Baltische stammen, die met vereende krachten de aanvallen wisten af te slaan. Hoewel de kruisridders het gedurende de middeleeuwen bleven proberen, wisten ze het zuiden nooit te veroveren, waarmee de basis voor de huidige grens tussen Letland en Litouwen was gelegd.

Halverwege de 14de eeuw kochten de Duitsers het noordelijke deel op van de verzwakte Denen, waarmee ze de volledige controle kregen over de Baltische provincie, ook wel 'Lijfland' genoemd. Plaatsen zoals Riga, Cēsis, Ventspils, Tallinn, Pärnu en Tartu groeiden van de 13de tot de 16de eeuw uit tot welvarende Hanzesteden. De inwoners waren voor het merendeel Duitse kooplieden; voor de lokale bevolking was slechts een rol als horige weggelegd. Ook nadat de rol van de ridderordes in de 16de eeuw was uitgespeeld en er nieuwe officiële machthebbers kwamen, bleven de privileges van de Duitse adel en burgerij behouden en feitelijk maakten zij tot aan de Eerste Wereldoorlog de dienst uit.

Vroege Litouwse staat

De kruisridders wilden niets liever dan ook Litouwen onderwerpen, maar het lukte ze nooit. Een cruciaal moment was de slag bij Saulė in 1236, toen de kruisridders in de bossen en moerassen volledig werden afgeslacht door verenigde Litouwse krachten. De grote man achter het prille succes was Mindaugas, het hoofd van de grote Baltische stam Aukštaitija. Hij wist alle Litouwse stammen (Aukštaitija, Samogitia, Dzūkija en Suvalkija) te verenigen, waarna onder zijn leiding een groot deel van het huidige Wit-Rusland

Mindaugas, Litouwens enige koning, staat in Vilnius.

Tallinn, Estland

Tallinn heeft een sprookjesachtige oude binnenstad. De architectonische rijkdom uit de tijd dat de Hanzeschepen aanmeerden is onwaarschijnlijk goed bewaard gebleven en maakt dat de middeleeuwen hier nog springlevend zijn. De machtige stadsmuren, die lange tijd als een van de sterkste in noordelijk Europa golden, staan er nog steeds, evenals de schilderachtige torens. Aankomend met de boot kun je al van ver de contouren van de hoge kerktorens ontwaren. Dichterbij zie je enerzijds op de heuvel het majestueuze kasteel van de feodale heren, anderzijds in de benedenstad de statige 15de-eeuwse pakhuizen die herinneren aan de macht en welstand van de Duitse kooplieden. Lopend door het compacte netwerk van smalle straatjes kun je het trappelen van de pakpaarden nog bijna horen. Misschien zie je zelfs voor je hoe men voor een pand stopt en de scheepsgoederen naar de bovenste etage takelt.

Een piepende mobiele telefoon brengt je terug in de realiteit: het 'getrappel' blijkt niet van paarden te zijn, maar van meisjes op hoge naaldhakken die als volleerde ballerina's de kinderkopjes trotseren. Ook in Tallinn heeft de tijd niet stilgestaan. Rondom de romantische binnenstad staan tegenwoordig moderne glazen flatgebouwen waarin woningen, banken, bedrijven en luxe winkelcentra gevestigd zijn. Tallinn is hard op weg om weer een belangrijk handelscentrum te worden: een Hanzestad van de 21ste eeuw.

< Een typisch stil straatje in de oude stad van Tallinn.

Uitzicht over de oude stad vanaf de Sint-Olafskerk.

OUDE STAD

Van Dikke Margareta tot op de Domberg

Het leukst is het om zonder plattegrond rond te dwalen en je door je ogen te laten leiden. Als je wilt kun je binnen 10 minuten van het ene naar het andere uiterste lopen, maar om alles af te gaan heb je minstens een halve dag nodig. Een goed punt om te starten is de middeleeuwse entree van de stad, de **Grote Kustpoort**. Let op het wapen van de Lijflandse Orde boven de ingang. Omdat de Hanzeschepen hier aanmeerden (de zee lag vroeger veel dichterbij), moest de stad goed verdedigd worden en vandaar dat men er in de 16de eeuw een sterk bastion neerzette. Vanwege de tot 4 m dikke muren kreeg dit de bijnaam **Dikke Margareta**. In de 19de eeuw werd het als gevangenis gebruikt, totdat deze in 1917 werd bestormd en vernietigd. Tegenwoordig dient het als **Maritiem Museum**. Het heeft onder andere oude kaarten en modelschepen. Vanaf het dak heb je een mooi uitzicht over de oude stad. Het witte kruis en het monument op de heuvel ernaast herinneren aan de slachtoffers van de ramp met de *Estonia*.

> MARITIEM MUSEUM, Pikk 70, meremuuseum.ee

Pikk, Vene, Uus en Viru

De straat die op de kustpoort aansluit, loopt helemaal door tot aan het stadhuisplein: vandaar dat deze **Pikk** ('Lang') heet. Hier woonden de rijke kooplieden en zaten de grote gilden. Zo'n beetje de grachtengordel dus en vandaar de schitterende 15de-eeuwse koopmanshuizen. De bovenste etages

De goed verborgen steeg Katarina käik.

werden meestal gebruikt voor de opslag van handelswaren. Vaak is het takelsysteem nog zichtbaar.

Een andere belangrijke straat was **Vene**. Dit is de Estse benaming voor 'Russisch'. Hier woonden de Russische handelaren. Halverwege de straat tegenover een orthodoxe kerk bevindt zich in een van de oudste huizen van Tallinn het interessante **Stadsmuseum**. Aan de orde komen specifieke onderwerpen zoals de Hanze en de gilden, maar ook het dagelijks leven door de eeuwen heen. Daarnaast is er een video met sleutelmomenten die aan de verklaring van de onafhankelijkheid in 1991 voorafgingen. Door de beeldende inrichting is het museum tevens zeer geschikt voor kinderen.

> STADSMUSEUM, Vene 17, linnamuuseum.ee

Een poortje (Bremeni käik) verbindt Vene met **Uus** ('Nieuw'). Direct om de hoek zie je het mooie gebouw van de Litouwse ambassade. Het is een van de weinige gebouwen uit de Zweedse tijd. Let op de draken als waterspuwers. Aan het eind van de straat ligt de **Virupoort**. Oorspronkelijk was deze poort veel groter. Direct rechts ligt de doodlopende straat Müürivahe. Er staan kraampjes waar wollen sokken, wanten en truien worden verkocht. Als je er voorbijloopt, ligt aan je linkerhand de goed verborgen steeg **Katarina käik**. Nergens anders in de stad is de middeleeuwse sfeer zo goed bewaard gebleven. In de oude panden zijn moderne handwerksliedengilden gevestigd. Je kunt de kleermakers, glasblazers en keramiekkunstenaars aan het werk zien.

Zuidoost-Estland

Een aanrader is het **Estse Nationale Museum**. Het geeft een goed beeld van het leven in Estland door de eeuwen heen: niet alleen de Esten komen aan bod, maar ook de diverse overheersers. Zeer de moeite waard is de collectie folkloristische klederdrachten. Alles is voorzien van Engelstalige uitleg. Nog een greep uit de overige musea. Voor kinderen is het leuk om naar het **Speelgoedmuseum** te gaan, met ouderwetse (porseleinen) poppen en houten schommelpaarden. In Riiamaantee staat het **Huismuseum van Oskar Luts**, een beroemde schrijver. In dezelfde straat vind je de **KGB-cellen** die nu voor publiek toegankelijk zijn. Zo'n 7 km ten zuiden van de stad in het plaatsje Ülenurme ligt het **Agrarisch Museum**. In dit voormalige herenhuis leer je over landbouwtechnieken door de eeuwen heen. De omringende tuin is gevuld met oude werktuigen, houten wagens, stoomlocomotieven en tractoren.

- > ESTSE LITERATUURMUSEUM, Vanemuise 43, kirmus.ee
- > ZOÖLOGISCH EN GEOLOGISCH MUSEUM, Vanemuise 46, natmuseum.ut.ee
- > ESTS NATIONAAL MUSEUM, Muuseumi tee 2, erm.ee
- > TARTU SPEELGOEDMUSEUM, Lutsu 8, mm.ee
- > HUISMUSEUM VAN OSKAR LUTS, Riiamaantee 38, linnamuseum.tartu.ee
- > KGB-CELLEN, Riiamaantee 15b, linnamuseum.tartu.ee
- > AGRARISCH MUSEUM, Ülenurme, maaelumuseumid.ee

SLAPEN ALS EEN PRINS

Ooit gedacht te kunnen overnachten in het Windsor? In Sangaste staat een herenhuis dat veel wegheeft van de residentie van de Engelse koningin. Het neogotische bakstenen kasteel uit 1881 is een lust voor het oog vanwege de fantasierijke architectuur met veel torentjes en gevels. Verassend genoeg is dit tevens een van de goedkoopste hotels in Zuidoost-Estland. Verwacht geen koninklijke luxe: je krijgt een kamer met een bed en dat is het. Het idee dat je in een kasteel slaapt, vergoedt echter veel. Bovendien kun je in de grote eetzaal goed en goedkoop dineren en een bezoek aan het kasteelmuseum is bij de prijs inbegrepen.

De omgeving van Tartu

Er is oneindig veel te zien rondom Tartu. Vrijwel elk dorpje heeft een verhaal en het lijkt alsof je geen heuvel voorbij kunt gaan of er is op gevochten of er heeft een bolwerk gestaan. Ten oosten van de stad ligt het **Võrtsjärv**, Estlands tweede meer. Vanaf het herenhuis van Tamme heb je er een mooi uitzicht op. De populairste bestemming is **Trepimägi**, een heuvel nabij Vehendi. Er is een zandstrand en je kunt er zwemmen. Op de weg terug naar Tartu kun je een stop maken in het iets grotere plaatsje **Elva** (6000 inwoners). Twee meren in de plaats zelf zorgen voor een pittoreske sfeer, evenals de oude dennenbomen.

West-Estland en de eilanden

Toeristen kunnen in de westelijke regio 'gezond' worden, tenminste, gezien het aantal kuuroorden zou dit moeten lukken. In Pärnu, Haapsalu of Kuressaare kun je heerlijk met modder vertroeteld worden. Anders zijn er nog de stranden. Wandelen en fietsen kan ook, vooral op de eilanden. Saaremaa spreekt daarbij het meest aan met onder andere statige oude kerken, een meteorietkrater en een prachtig bewaard kasteel in de romantische stad Kuressaare. Hiiumaa, Vormsi en Kihnu zijn meer voor de stiltegenieters. Wat ze gemeen hebben, is de stilte en de frisse lucht: werkelijk een verademing. Dit trekt ook veel vogels aan. Goede plekken om ze te spotten zijn het Matsalu Reservaat en de eilanden van Vilsandi bij Saaremaa. Kenmerkend voor het kustlandschap zijn de semigecultiveerde beboste weides. Dit zijn dichtbegroeide weides met een grote variatie aan planten- en bloemensoorten. Ze moeten zo nu en dan door de mens bewerkt worden om niet totaal overwoekerd te raken. Helaas worden ze met uitsterven bedreigd. In het noordwesten zorgt het Baltische Glint voor zeer steile afgronden.

< De vuurtoren van Kõpu.

Waterval van Keila-Joa.

TEN WESTEN VAN TALLINN

Keila-Joa

De mooiste waterval van Estland ligt bij **Keila-Joa**, ongeveer 30 km ten westen van Tallinn. Gesitueerd in een boomrijk park bij de ruïnes van een herenhuis trekt deze in de weekenden veel bezoekers. Daartussen zitten veel pasgetrouwde stelletjes die zich vanaf een hangbrug op de foto laten vereeuwigen met op de achtergrond het riviertje dat over verscheidene terrassen naar beneden valt. Na afloop hangen ze een metalen slot aan de brug met daarin hun namen gegraveerd als symbool voor de echtelijke staat. Durfals kunnen overigens de schoenen uittrekken en proberen de glibberige rivier over te steken.

Spookstad

Nog 20 km verder aan de kustlijn ligt **Paldiski**. Het is nauwelijks voor te stellen dat dit ooit een badplaats was: als je door de stad rijdt, zie je slechts lelijke betonnen flats die grotendeels leeg staan. Paldiski was in de sovjettijd een gesloten marinebasis. Gezien het belang ervan bleef het tot in 1994 geheim militair gebied. Maar toen de Russen vertrokken, lieten ook de meeste inwoners hun stad achter. Van de oorspronkelijke 20.000 inwoners wonen er nu nog maar ruim 4000 mensen. De meesten zijn Russischtaalg.

Voor je de plaats binnenrijdt, zie je links een enorme open vlakte. Hier stond in de sovjettijd een marineschool waar bemanning voor onderzeeërs werd opgeleid. Onder het gebouw zou zelfs een onderzeeboot hebben gelegen. Als je doorrijdt naar de kust voorbij al het puin en de verlaten barakken, kom

je in een schitterend natuurgebied. Kliffen, veroorzaakt door het **Baltische Glint**, zorgen voor een indrukwekkende afgrond. In de verte zie je **Väike Pakri** en **Suur Pakri** liggen. Deze twee eilandjes werden eeuwenlang bewoond door Zweden, totdat de Sovjets ze voor oefenbom-bardementen gingen gebruiken.

Padise

Het **Padiseklooster**, 15 km ten zuiden van Paldiski over een leuke kronkelweg, is een van de oudste (13de eeuw) en best bewaard gebleven gebouwen uit de regio. Het is gefortificeerd als een kasteel vanwege de boerenopstanden. Zo was het een doelwit tijdens de Sint-Gregoriusnacht van 1343, de laatste en grootste georganiseerde opstand van de lokale bevolking.

Klif bij Paldiski.

HAAPSAHU

Met het warmste zeewater en de beste modder van de Oostzee is Haapsalu een echte badplaats. De stad, op 100 km van Tallinn, is daarom bijzonder geschikt voor een dagje strand of als tussenstop alvorens je de boot naar Hiiumaa neemt. Vanwege de smalle straatjes die vrijwel altijd uitlopen op de zee wordt het soms vergeleken met Venetië. Toch is het eerder een typisch Estse provincieplaats met kleurrijke houten huizen uit het begin van de 20ste eeuw en met majestueuze kasteelruïnes uit de tijd dat de bisschop van westelijk Estland hier resideerde. De status als badplaats kreeg het in de 19de eeuw, toen men ontdekte dat de plaatselijke modder goed helpt tegen jicht, reuma en huidproblemen. Haapsalu groeide uit tot een hype onder de prominenten van tsaristisch Rusland: de tsaar liet zelfs een overdekt perron (toen het langste ter wereld) bouwen, zodat hij en zijn gevolg droog de trein uit konden stappen. Een andere beroemde bezoeker was Tsjajkovski. Een muziekfestival ter ere van de componist is een van de talrijke evenementen die 's zomers worden georganiseerd.

Kasteel

De ruïnes van het **bisschopsconvent** (1279) behoren tot de indrukwekkendste van het land. Dit komt gedeeltelijk door het grote oppervlak van

Molens zijn hét symbool van Saaremaa.

PÄRNU

Estlands zomerhoofdstad heeft de mooiste en best onderhouden zandstranden van het land. Tal van Esten verlaten in de vakantie hun stad of dorp om in Pärnu op het strand te gaan liggen. Daarnaast komen er ook veel buitenlandse toeristen, die hun heil meestal in een van de grote kuurhotels aan zee zoeken.

Het plaatsje zelf heeft een kalme uitstraling. Kleurrijke houten huizen domineren het straatbeeld. Auto's zijn er relatief weinig, parken, fiets- en wandelpaden des te meer. De recente bouw van Estlands grootste concerthuis en een moderne bibliotheek moeten van Pärnu tevens een vooruitstrevende culturele stad maken.

Geschiedenis

Er is archeologisch bewijs dat er al 11.000 jaar geleden een nederzetting was aan de rivier de Pärnu, waarmee het het oudste teken van menselijke aanwezigheid in Estland is. De naam Pärnu verscheen voor het eerst op een Arabische kaart uit de 12de eeuw. In eerste instantie waren er twee gescheiden plaatsen: Vana-Pärnu aan de monding van de rivier Sauga en Uus-Pärnu op de linkeroever van de rivier Pärnu. De tweede groeide in de 14de eeuw uit tot een welvarende Hanzepplaats (Pernau). Meer voorspoed volgde onder

NEDERLANDS KOLONIALISME OP VILSANDI

De Nederlandse overheid zou eens moeten overwegen een claim te leggen op Vilsandi, want de eerste bewoner van Estlands meest westelijk gelegen eiland was een Hollandse kapitein! Deze Johann Doll raakte in een storm verzeild en verloor zijn schip en bemanning vlak voor de kust van het eiland. Eenmaal aangespoeld haalde hij een vrouw van Saaremaa en vestigde zich voorgoed op het eilandje dat hij de naam 'Felsland' (Rotseiland) gaf. Tolli, de enige boerderij van formaat op Vilsandi, is naar hem vernoemd. In de eerste periode van onafhankelijkheid was het een cultplaats waar veel Estse schrijvers woonden. De bevolking liep op tot 169, maar de Tweede Wereldoorlog deed het aantal drastisch teruglopen. Nu zijn er nog ongeveer 20 permanente bewoners.

Vilsandi (9 km²) maakt deel uit van een gelijknamig nationaal park dat uit ongeveer honderd kleine eilandjes bestaat. Het reservaat heeft internationale faam bij vogelkenners. Jaarlijks zoeken meer dan 100 vogelsoorten hier een broedplaats, in totaal komen er ongeveer 8000 gevleugelde paartjes. Ze komen van heinde en verre. Ook zijn er geïmporteerde struisvogels op een voor hen ingerichte boerderij.

> Vanuit Kihelkonna is het 3,5 km naar de haven van Papisaae, van waaruit een postboot naar Vilsandi vertrekt (kihelkonna.ee). Bij zeer laag water is het mogelijk de oversteek met een speciale jeep te maken. Voor meer inlichtingen is er een informatiebureau in het herenhuis van Loona; daar kan men tevens accommodatie op het eiland voor je regelen.

Zweedse heerschappij, maar de Grote Noordse Oorlog maakte hier abrupt een eind aan. In 1710 ging de stad verloren aan de Russen. In 1838 werd een nieuwe richting ingeslagen met de bouw van een strandcomplex en tot op de dag van vandaag is toerisme de voornaamste inkomstenbron.

Het oude centrum

Ook Pärnu heeft zijn portie oorlog, plagen en branden gehad, waardoor er weinig echt oude gebouwen bewaard zijn gebleven. Van de voormalige stadsmuur is alleen de 15de-eeuwse **Rode Toren** (hij is tegenwoordig wit) bewaard gebleven. De toren, die ook dienst heeft gedaan als gevangenis, staat op een binnenplaats in een zijstraatje van de gezellige hoofdstraat Rüütli. Een blok verderop, in Pühavaimu, staan grote 17de-eeuwse woonhuizen. Het voormalige **stadhuis** staat weer iets westelijker in Uus: een neoclassicistisch bouwwerk uit 1797 met een later aangebouwde noordvleugel in jugendstil.

Noordelijk Letland

Ten oosten van de Golf van Riga bevindt zich een glooiend gebied met uitgestrekte naaldboombossen en spectaculaire rivieren. Voor een deel ligt het op een zandsteenplateau, goed te zien aan de indrukwekkende rode rotswanden aan de oevers van de Gauja en de Salaca. Van oorsprong werd dit 'Vidzeme' (Lets voor 'Lijfland') bewoond door Lijfse stammen. Behalve een paar kasteelheuwels en plaatsnamen zijn hun sporen echter volledig uitgewist. Hun cultuur ging namelijk geleidelijk op in die van de Letgallen, een dominerende stam die vanuit de oostelijke contreien kwam opzetten. Vidzeme loopt door tot aan de plaatsen Alūksne, Gulbene en Madona, waar de heuwels iets serieuzere vormen aannemen. Bovendien, hoe oostelijker je trekt, hoe meer landelijke sfeer je proeft. In tegenstelling tot de rest van het land lijkt het leven hier de laatste eeuw weinig te zijn veranderd. Industrie en bedrijven laten het links liggen vanwege de gebrekkige infrastructuur, terwijl er voor de toeristen nog maar weinig is opgezet.

Heel anders is dat met het Nationaal Park Gauja, na Riga de populairste toeristenbestemming van Letland. Dat is niet zo vreemd, want de groene vallei rondom de Gauja is een attractief natuurgebied. Er is voor ieder wat wils: een flinke dosis cultuur, maar ook genoeg wandelroutes om blaren van te krijgen. De sportieve vakantieganger kan bobsleeën, kanoën, paardrijden of zelfs bungeejumpen. Het mooiste stuk rivier ligt tussen Sigulda en Cēsis, twee plaatsen die op zichzelf al de moeite waard zijn vanwege hun prachtige kastelen en daarmee samenhangende geschiedenis.

< Kerk van Alūksne.

Dieren in het wild

Verreweg de aantrekkelijkste bezienswaardigheid in de regio is **Līgatne Educatie- en Recreatiepark**. Dit is een schitterend natuurgebied waar verschillende wilde dieren een groot eigen territorium tot hun beschikking hebben waar ze ongestoord hun gang kunnen gaan. Denk niet dat je de wilde zwijnen, rendieren, eekhoorns, bevers of zelfs bruine beren zo maar met een stuk brood of worst kunt lokken: om ze te zien moet je stil zijn en heb je soms enig geluk nodig. Er is een autoroute (5,1 km) met parkeerplaatsen bij de observatiepunten, maar aan te raden is om de wandelroute te nemen. Informatieborden vertellen over de planten en dieren die je onderweg tegenkomt. Op de hoogste heuvel (Cepurišu) staat een uitkijktoren vanwaar je een mooi uitzicht hebt over het nationale park.

Het informatiecentrum verschaft een gratis kaart met Engelstalige uitleg. Ook als je er wilt kamperen (er is een mooie locatie aan de Gauja tegenover de zandsteenrots Katrīna), is het verstandig om het centrum te raadplegen. In **Līgatne** zelf staat een oude papiermolen. Tevens kun je er met het pontje de Gauja oversteken. Vanaf hier naar Kārļi passeer je nog twee indrukwekkende zandsteenkliffen: eerst **Kūķi iezis** en later **Zvārte iezis**, de hoogste in de regio (46 m).

> LĪGATNE EDUCATIE- EN RECREATIEPARK, 4 km ten westen van het plaatsje, visitligatne.lv

Hoe leefden Letse stammen?

In 1965 ontdekte men op een eilandje in het **Meer van Āraiši** de houten overblijfselen van een gefortificeerde Letgalse nederzetting uit de 9de eeuw. Archeologen hebben getracht om het dorpje te reconstrueren. Het heeft veel weg van een groot houten vlot, vol met kabouterhuisjes. Hoewel een dergelijke eilandnederzetting enigszins ongebruikelijk is, geeft het wel degelijk een idee van de woonomstandigheden in die tijd.

Aan de oever van het meer liggen **ruïnes** van een Ordekasteel uit de 14de eeuw. Met het machtige bolwerk van Cēsis in de omgeving diende dit vooral als opslagplaats. Vanuit de ruïnes heb je uitzicht op een 18de-eeuwse **windmolen** en een pad leidt naar drie prehistorische modelhutten.

> FORTIFICATIE VAN ĀRAIŠI, araisi.com

NOORD-VIDZEME

Een historische Hanzestad aan de Gauja met kasteelruïnes en een oude kerk (1283): het klinkt goed, maar **Valmiera** heeft het net niet. Dit komt vooral doordat het historische centrum in 1944 volledig afbrandde. Er is weinig meer te zien, al biedt de kerktoren wel een mooi uitzicht. Valmiera moet het met name hebben van de centrale ligging: kijk nog maar eens op de kaart en je ziet dat alle

Kamperen aan de Gauja.

grote wegen uit de omgeving hier kruisen. Vandaar dat deze stad erg handig is als uitvalsbasis voor verkenning van de noordelijkste regio van Letland.

Pal ten westen van Valmeira ligt de **Zilaiskalns**, met 127 m het hoogste punt in de regio. Daarmee was het tevens een ideale locatie voor de Lijven om er hun rituelen uit te voeren. Er is een observatiepost, maar deze heeft meer weg van een rechtop gezette betonnen rioolbuis die nauwelijks kan worden beklommen.

Het **Burtniekimeer**, in grootte het vierde van Letland, is verbonden met tal van legendes. Zowel Esten, Lijven als Letgallen hebben er aan de oevers gewoond. Het dorpje **Burtnieki** in de zuidelijke punt staat bekend om de paardenraces en -fokkerij. Er is helaas weinig ontwikkeld voor toerisme en het plaatselijke herenhuis ziet er wat desolaat en vervallen uit. Als er wat aan gedaan zou worden, zou het een ideaal recreatieoord kunnen worden.

Echo's, duivels en weerwolven

Mazsalaca is zo'n beetje het Sigulda van de Salaca. Het gebied rondom het vriendelijke plaatsje is bezaaid met kliffen, grotten en parken. Bijzonder attractief voor kinderen is het **Skaņaiskalns park**. Zo kun je bij een betoverde dennenboom in een weerwolf veranderen indien je bij volle maan de juiste rituelen uitvoert. Minstens zo gruwelijk kunnen de gevolgen zijn als jonge geliefden op de Dromentrap elkaar de traditionele vraag stellen of ze

Vilnius, Litouwen

Vilnius (550.000 inwoners) heeft de allure van een Zuid-Europese stad, zeker als de avondzon tegen de crèmekleurige muren van de kerken anschemert. Het contrast met de andere Baltische hoofdsteden is groot. Hier geen zware gotische architectuur en geen sobere protestantse godshuizen uit de tijd dat de Duitsers het meer noordelijke Balticum domineerden. Beklim maar eens de kasteelheuvel. Je hebt een schitterend uitzicht over de oude stad, een van de grootste ter wereld. Wat je ziet is een indrukwekkende tempel van barok, gedomineerd door kerktorens en koepels in allerlei soorten en maten, afhankelijk van de religie. Het illustreert nog maar eens het multiculturele verleden van de stad. Al in de middeleeuwen was het een smeltkroes van Polen, Joden, Russen en anderen. Neem je het huidige straatbeeld, dan is er eigenlijk weinig veranderd: een bonte combinatie van gesjeesde zakenlieden en politici in grote dure auto's, pikant geklede meisjes die al jong achter de kinderwagen lopen, geestelijken die gebroederlijk op straat verschijnen en kunstenaars die in hun eigen wereldje à la Montmartre leven.

< Barok en kerken kenmerken de binnenstad van Vilnius.

De kathedraal van Vilnius.

eeuwen in Vilnius terecht zijn gekomen, bewijzen het rijke verleden van de stad. Op de bovenste etage is traditioneel houtsnijwerk uit de provincie tentoongesteld.

Achter het Nationaal Museum gaat een lift naar de top van de heuvel.

> NATIONALE MUSEA VAN VILNIUS, lnm.lt

OUDE STAD

Pilies

Met een totale omvang van 360 ha heeft Vilnius een van de grootste historische binnensteden van Oost-Europa. De belangrijkste straat, zowel vroeger als nu, is Pilies. Gelegen tussen het kasteel en het marktplein (later het stadhuisplein) waren er altijd veel kooplieden. Deze wilden natuurlijk zo dicht mogelijk bij het vuur zitten, zodat er zich in de loop der eeuwen enkele pittoreske zijstraatjes vormden. Tegenwoordig dankt de straat zijn populariteit aan het feit dat je er het best de sfeer van vroeger proeft. In tegenstelling tot het overgrote deel van de stad zijn de oorspronkelijke 15de- en 16de-eeuwse gebouwen hier niet door branden en reconstructies verdwenen. 's Zomers is het er nog altijd een drukte van jewelste als de cafés hun buitenterrassen opzetten.

Van de zijstraatjes is Šv. Mykolo een van de leukste. De **Ambergalerie** halverwege is de beste plek in Vilnius om zo'n stukje steen te bezichtigen en te kopen. Aan het eind van de straat staat de **Sint-Michaëlskerk** (1594–1625). Het is het waardevolste renaissancestische gebouw van de stad met een mooi uitgewerkte façade.

Het interieur is grotendeels verwoest, maar de grafmonumenten van Leonas Sapieha en zijn familie hebben het redelijk overleefd. Sapieha was kanselier van het toenmalige groothertogdom en de oprichter van de kerk die overigens zijn religieuze functie verloren heeft. Tegenwoordig dient het als **Museum van Kerkelijk Erfgoed**. Rond de kerk was in de 18de eeuw een muur met klokkentoren gebouwd; op de grappige windwijzer van de laatste is afgebeeld hoe de aartsengel de duivel vertrappt.

> AMBERGALERIE, Šv. Mykolo 8, ambergallery.lt

> MUSEUM VAN KERKELIJK ERFGOED, Šv. Mykolo 9, muziejai.lt

Sint-Annekerk

Komend vanuit Šv. Mykolo staat plotseling pontificaal voor je neus een knalrood gotisch godshuis, opgebouwd uit 33 verschillende soorten baksteen. De wirwar aan verticale en bochtige vormen met smalle puntige torentjes is fascinerend. Bijna geen steen ligt hetzelfde, waardoor je er niet op uitgekeken raakt. Er zijn weinig gebouwen in het Balticum die meer geroemd zijn dan de Sint-Annekerk. Napoleon zou zelfs gezegd hebben dat hij het in zijn handpalm mee naar huis wilde dragen. Gelukkig heeft hij het laten staan en wonderwel verkeert de kerk nog in vrijwel dezelfde staat als 500 jaar geleden toen de franciscanen het lieten bouwen. Dat er achter de façade slechts een modale kerk schuilgaat, neemt niets van de glans af.

Bernardijnen

De Sint-Michaëlskerk bood onderdak aan nonnen van de bernardijnse orde, een zijtak van de franciscanen. Dankzij de steun van de invloedrijke Radvila's konden zij sinds hun komst in de 15de eeuw bogen op een stevige basis. Zo financierde de aristocratische familie voor hen de 16de-eeuwse **Sint-Franciscus en Bernardinuskkerk**, een van de grootste gotische godshuizen van het land. Het bouwwerk maakte ooit deel uit van de stadsmuur, nog te zien aan de schietgaten in de noordzijde van de muur van waaruit de stad verdedigd kon worden. In de 17de eeuw werd de kerk zwaar beschadigd tijdens oorlogen, waarna het bij de restauratie een renaissancestisch tintje kreeg. Het interieur daarentegen ademt de sfeer van barok. Helaas verkeert het in een slechte staat na misbruikt te zijn door de Sovjets, maar nu de franciscaanse broeders er hun intrek hebben genomen, wordt het weer langzaam hersteld. Besteed wat speciale aandacht aan de fresco's

Genieten van de avondzon bij de kerk van Palūšė.

rondom het labyrint aan meren ten noordwesten van Palūšė en is redelijk gemakkelijk te voet of per fiets te doen. Een goede optie is om, startend vanaf de Botanische tuin, eerst 2 km langs het Lūšiameer te gaan naar Meironys. Onderweg passeer je houten sculpturen, gebaseerd op verhalen over de duivel. **Meironys** zelf is een van de charmantste straatdorpen.

De tocht vervolgt zich over een zandweg door de bossen langs het Asalnaimeer. Er zijn slechts sporadisch aanduidingen (roodgeverfde tekens op bomen), dus raak niet in paniek als je lange tijd niets ziet of niemand tegenkomt. Ten noorden hiervan ligt het **Trainiškisreservaat**, een ruig gebied dat alleen met een gids bezocht mag worden. Blijf je vanuit Meironys het hoofdpad volgen, dan kom je na ruim 2 km bij de heuvel met de oude eik van Puziniškis. Je hebt er een mooi uitzicht over het Asalnaimeer. Verderop in noordwestelijke richting ligt links over een bruggetje Salos I en even later Salos II.

Vervolg de route in noordwestelijke richting, totdat je na 2 km de top van de 155 m hoge **Ledakalnis** bereikt, vernoemd naar de heidense godin Leda aan wie op deze plek offers werden gebracht. Het is een mooi punt om even een pauze in te lassen, uitkijkend over de zeven meren.

Een flinke wandeling van 4 km brengt je uiteindelijk in **Ginučiai**, een ander straatdorpje met een nog functionerende 19de-eeuwse **watermolen**. Er is een klein broodmuseum van gemaakt waar je leert hoe je van graankorrels

brood maakt. Je kunt er ook overnachten.

Terug naar Palūšė kun je de hoofdweg via het Baluošasmeer nemen, al is deze route verder redelijk saai. Voetgangers kunnen er beter niet aan beginnen.

Elders in het park

Het voordeel van een auto is dat ook de uithoeken van het park bereikbaar zijn. Je kunt bijvoorbeeld naar **Stripeikiai** gaan, het oudste gehucht (in de boeken sinds 1357) van Aukštaitija. Er is een traditioneel **bijenteeltmuseum**. Doorrijdend naar **Tauragnai**, gelegen aan een gelijknamig langwerpige meer, passeer je enkele kasteelheuvels. Terug naar Palūšė zou je even moeten stoppen bij Šuminai en Strazdai: ze liggen beide schitterend aan het Baluošasmeer.

Of je verder nou helemaal naar het noorden bij Minčia rijdt, of naar Kaltanėnai in het zuiden, het is allemaal even mooi. Laat je gewoon verrassen door de panorama's die je onderweg tegenkomt. Speciale aandacht verdient het **Kretuonasmeer**: archeologische vondsten hebben uitgewezen dat de oevers al 10.000 jaar geleden bewoond werden. In het nabijgelegen plaatsje **Reškutėrai** is een **regionaal museum** dat een verzameling boeken, instrumenten en huishoudelijke voorwerpen heeft die karakteristiek zijn voor het gebied.

Ignalina-kerncentrale

In de meest noordoostelijke hoek van het land, tegen de grens met Letland en Wit-Rusland, staat Litouwens beruchte **kerncentrale Ignalina**. De reactors zijn enkele jaren geleden gesloten, en dat is maar goed ook: ze waren van dezelfde soort als die in Tsjernobyl. Bovendien was de centrale al jaren over de houdbaarheidsdatum heen. Door regelmatige verbouwingen werd hij met hangen en wurgen draaiende gehouden. Mocht er iets verkeerd zijn gegaan, dan zou een herhaling van 's werelds grootste catastrofe met kernenergie haast onafwendbaar zijn geweest.

Houten tafels en banken staan klaar om op te koken.